

NOVELTIES CONCERNING SOCIAL RESPONSIBILITY ON THE EUROPEAN UNION LEVEL

Metka Štoka Debevec

Ministrstvo RS za delo, družino in socialne zadeve

Abstract: The presentation gives a short review of discussions and conclusions reached during some CSR-related events on the EU level in 2009. There are conclusions reached in the five workshops on company disclosure, organised by DG Enterprise for the five stakeholders groups (enterprises, investors, trade unions, civil society, consumers and media, and for the public authorities.) The second part is about the debate and conclusions of the CSR Conference »Respect, Protect, Remedy« held in Stockholm during the Swedish EU presidency.

Key words: European Union, Corporate social responsibility, Year 2009

NOVOSTI NA PODROČJU DRUŽBENE ODGOVORNOSTI NA RAVNI EU

Povzetek: V prispevku so predstavljene nekatere aktivnosti na področju DOP, ki so v okviru EU potekale v preteklem letu. V prvem delu so podrobneje opisane ugotovitve petih delavnic, ki jih je na temo razkrivanja/poročanja podjetij o DOP aktivnostih organiziral Direktorat za podjetništvo pri Evropski komisiji. Delavnice so bile posebej organizirane za posamezne deležnike na področju DOP, to je podjetja, sindikate in druge predstavnike zaposlenih, medije, potrošnike in civilno družbo, investitorje in predstavnike oblasti. V drugem delu pa so predstavljene ugotovitve in zaključki s konference »Protect, Respect, Remedy«, ki jo je v času svojega predsedovanja EU organizirala Švedska.

Ključne besede: Evropska unija, Družbena odgovornost podjetij, leto 2009

1. Uvod

Družbena odgovornost podjetij (DOP) ostaja, in z dneva v dan postaja vedno bolj aktualna tudi na ravni EU. Poseben pomen pridobiva tudi zaradi iskanja novih poti za izhod iz krize. Leto 2010 bi naj bilo še posebej pomembno leto za vzpostavitev novih razmer, in izziv za voditelje, vzpostavlja se nova Evropska komisija, posodablja se smernice OECD za multinacionalna podjetja, dobili smo poročilo TEEB o ekonomiki ekosistemov in biodiverzitete..

Z vprašanji, kako spodbujati nadaljnji razvoj družbene odgovornosti, kako meriti in primerjati dosežene rezultate, kako zagotoviti prave, poštene informacije, se v Evropski komisiji najbolj intenzivno ukvarjajo v Direktoratu za zaposlovanje in socialno politiko ter Direktoratu za gospodarstvo, ki pri tem tesno sodelujeta in za predstavnike držav članic organizirata tudi skupne sestanke.

Zelo aktivni so glede DOP tudi v Evropskem parlamentu, ki ima posebnega poročevalca za ta vprašanja. Praviloma pa se temu področju v vsaki državi članici v času njenega predsedovanja o DOP organizira tudi posebna konferenca. Izjemi pri tem sta bili doslej le novi članici, Slovenija in Češka, ki tega področja nista vključili v program aktivnosti v času predsedovanja.

V nadaljevanju bom predstavila rezultate nekaterih novih pobud oziroma aktivnosti, ki so v lanskem letu potekale v okviru Evropske komisije, in pa nekaj ugotovitev in zaključke konference o družbeni odgovornosti, z naslovom Protect, Respect, Remedy, ki jo je v času svojega predsedovanja organizirala Švedska.

Posebno aktualno je v lanskem letu tako v komisiji kot v marsikateri državi bilo spodbujanje poročanja, oziroma razkrivanja aktivnosti podjetij s področja DOP. Posebno aktivni so na tem področju v Franciji, na Nizozemskem in Švedskem, Veliki Britaniji in na Danskem ter v Španiji.

2. Evropska komisija - Direktorat za podjetništvo

EU/komisija je vprašanju razkrivanja (disclosure) posvetil posebno pozornost in organiziral pet delavnic na temo razkrivanja, namenjenih posamičnim deležnikom: eno za podjetja, eno za investitorje, eno za sindikate, eno za predstavnike civilne družbe, potrošnikom in medije, ter zadnjo za predstavnike javnih oblasti. Ob tem je uporabil nekoliko drugačno definicijo poročanja o aktivnostih glede DOP, govorili so o »razkrivanju informacij glede okoljskega in socialnega vodenja« »Disclosure of Environmental, Social and Governance Information«.

Namen delavnic je bil dobiti odgovore na vprašanja:

- Kakšne so legitimne potrebe in zahteve po informacijah v posamični skupini deležnikov, zakaj jih rabijo in čemu bo koristilo izboljšanje informacij?
- Kako na postavljene zahteve odgovarjajo informacije, ki so na voljo?
- Ali naj bi bile informacije o DOP obvezno del finančnih poročil?
- Ali je smiselno vzpostaviti nabor nekih skupnih kazalcev in posamičnih za sektorje na ravni EU?

- Kakšna bi bila najbolj racionalna in učinkovita promocija boljšega in bolj razširjenega poročanja, katera bi koristila tako podjetjem, ki informacije dajejo kot tudi prejemnikom le-teh?

Delavnica, namenjena predstavnikom javnih oblasti, torej vlad, je bila na vrsti zadnja.

Na njej naj bi predstavniki posameznih držav posredovali odgovore na vprašanja, kako na izboljšanje in razširitev poročanja o teh vprašanih lahko vplivajo javne politike, kakšne so trenutne zahteve držav glede poročanja - razkrivanja, kako se spreminjajo zahteve glede informacij ob različnih vlogah vlade, to je, kadar je vlada regulator, investitor, lastnik podjetij, kupec, dajalec subvencij? Kakšne so trenutne prakse glede razkrivanja aktivnosti na področju DOP v javnih institucijah in kaj je mogoče izboljšati?

Skupni rezultat vseh delavnic bodo predstavili na naslednjem sestanku skupine predstavnikov vlad in bo naj služil kot ena izmed podlag za pripravo skupnega dokumenta, morda smernic za poročanja ali kaj podobnega, kot podlago za večje poenotenj ravnanja na tem področju.

V nadaljevanju navajam nekaj ugotovitev iz vsake od delavnic.

2.1. Delavnica za predstavnike podjetij

Na njej se je ponovno potrdilo, da so prakse poročanja razvite predvsem v velikih podjetjih, a še vedno pogosto ni razlike med poročanjem o DOP in marketingom. Ob tem pa so vse pogostejše prakse, da tudi ta del poročil verficirajo neodvisne institucije. Primat evropskih podjetij glede poročanja pa v zadnjem času upada, saj je vse več podjetij tretjega sveta, ki poročajo o svoji odgovornosti. Med njimi je veliko kitajskih, kjer je zahtevo po poročanju za podjetja v javni lasti nedavno sprožilo ministrstvo za gospodarstvo.

Med razlogi, ki jih v prid poročanju o DOP navajajo podjetja, so predvsem:

- Promocija trajnostnega razvoja znotraj podjetja,
- Možnost sklepanja novih poslov,
- Želja po uvrstitvi na indeks trajnostnih podjetij (npr. Dow Jones Sustainability indeks),
- Pridobitev tako imenovane »Socialne licence za delovanje« v primeru podjetij, ki so bila kritizirana zaradi kršitev,
- Izboljšane dialoga z deležniki,
- Zagotavljanje človekovih pravic.

Med težavami, povezanimi s poročanjem, pa naštevajo nezadovoljstvo tistih, ki so jim poročila namenjena; posebno problematična je komunikacija s potrošniki, ki jih informacija ne doseže, ali jih zmede, ker ni dovolj jasna. Pomembni pa so tudi stroški poročanja in velikokrat notranji odpor, saj nova usmeritev podjetja včasih zahteva globoko spremembo dotedanje kulture. Pojavlja se tudi zaskrbljenost, da bi se namesto z izvajanjem aktivnosti osredotočali le na vsečno poročanje.

Glede bodočih pričakovanj pa je mogoče ugotoviti, da si obveznega poročanja in prevelikega poenotenja ne želijo, menijo, da bi bilo lahko celo zaviralno. Priporočljiva pa bi bila neka skupna osnovna platforma in skupen pristop pri poročanju. Rabili bi tudi posebna orodja za srednja in mala podjetja. Poenotiti bi se morali glede osnovne terminologije (Poročanje o DOP, Poročanje o okoljsko socialnem vodenju, nefinančno poročanje itd.) Prav tako vlada precejšnja zmeda glede standardov in pravil za globalne družbe, ki delujejo na več nivojih in ozemljih. Evropa naj bi na tem področju prevzela vodilno vlogo, če ne želi ameriške prevlade.

Kateri koli skupni korak pa mora biti dobro premišljen, ob tem je treba upoštevati mnogostranskost in slediti cilju, da moramo zgraditi učinkovit in zdržen sistem. Predvsem pa je potrebno spoznati gospodarski učinek bolj učinkovite komunikacije. Končno sporočilo delavnice pa je bilo, da na področju sicer vlada nekaj zmede, vendar smo že na skupnih temeljih in se že kažejo znaki skupnih rešitev.

2.2. Delavnica za investitorje

Tam so ugotovili da je treba izpolniti kar nekaj zahtev, da bi bile informacije o DOP koristne za investitorje:

- Informacije naj bi bile primerljive med podjetji, ob čemer ni nujno, da bi bile v celoti standardizirane; dovolj je, da so »normalne«, konsistentne v času, relevantne in povezane s strategijo podjetja.
- Podjetja bi morala znati razložiti, zakaj menijo, da so posamezne informacije o DOP koristne.
- Dobra bi bilo, da bi zanesljivost zagotavljala tretja, neodvisna stran.
- Poročilo bi se moralo sklicevati na finančna poročila, in izhajati iz potencialnih tveganj, vsebovati pa bi moralo vsa pomembna področja, ne le tega kar bi podjetje želelo razkriti.

Za razliko od delodajalcev se zavzemajo za vzpostavitev obveznega poročanja vsaj o določenem omejenem številu kazalcev, kar naj bi veljalo tako za podjetja, ki kotirajo na borzi, kot tiste, ki ne; strinjali so se, da le prostovoljno poročanje ne zadošča. Klimatske spremembe so velik problem, podjetja pa prepogosto skrivajo rizike, ki jih s svojim delovanjem povzročajo. Pri sprejemanju zakonodaje priporočajo postopnost in, po vzoru Danske, zakonodajo, sprejeto v letu 2008, ki temelji na načelih. Zahteve po poročanju bi morale postavljati tudi borze. Med drugim pa so tudi opozorili na pomen izobraževanja o DOP, ki bi ga nujno morali vključiti v šolanje in trening bodočih finančnih analitikov. Izpostavili so tudi predlog, da bi na poročanje o DOP in dosežene rezultate morale biti vezane tudi plače managerjev. Med pomembne informacije bi vključili tudi

informacije o intelektualnem kapitalu. Pomembno bi bilo številne iniciative združiti ter poiskati spoštovanja vredno mednarodno telo, ki bi združevalo vse pomembne akterje, pri čemer ni treba odkrivati mnogo novega, ampak razvijati že obstoječe.

2.3. Delavnica za civilno družbo, medije in potrošnike

Udeleženci so glede potrebnih sprememb pri poročanju o DOP med drugimi navedli naslednje:

- Obvezno poročanje na ravni EU za vsa velika podjetja, ki bi bilo konsistentno in primerljivo v času in med podjetji in bi ga verificirale tretje strani.
- Poročilo o DOP bi moralo biti del finančnega poročila in imeti enak status kot finančne informacije.
- Evropska zahteva naj bi vsebovala tri elemente: identifikacijo podjetja, vključujoč nabavno verigo, opis dejavnosti in proizvode, specifične informacije, povezane z osnovno dejavnostjo, navedbo okoljskih in socialnih tveganj in ukrepe zoper njih.
- Pri postavljanju novih zahtev na ravni EU ali nacionalni ravni je potrebno upoštevati obdobje, v katerem se podjetja lahko prilagodijo na nove zahteve.
- Zagotoviti je potrebno dostopnost do informacij in njihovo pravočasnost za vse relevantne deležnike.
- V poročilih bi morale biti vključene ocene zunanjih in notranjih deležnikov, kot so delavci, sindikati, prizadete lokalne skupnosti in nevladne organizacije. Podjetja bi torej v poročilo morala vključiti tudi informacije o morebitnih pritožbah in konfliktih.
- Opozorili so na potrebo po razvoju kulture odprtosti in transparentnosti v podjetjih in po izobraževanju o DOP za potrošnike.

2.4. Delavnica za sindikate

Njeni udeleženci so menili, da bi razkritja podjetij mora vsebovati informacije o naslednjih zadevah:

- O načrtovanem prestrukturiranju, ukinjanju delovnih mest in o odpiranju novih.
- O predvidenih socialnih učinkih sprememb tudi v nabavni verigi in malih podjetjih, vezanih na dejavnost podjetja, ki se spreminja, in naknadne informacije o položaju prizadetih delavcev.
- O kolektivnem dogovarjanju in socialnem dialogu v podjetju in v celotni nabavni verigi; zgolj enostransko izvajanje kodeksov podjetja ni vedno dovolj.
- O vključenosti sindikata pri nadzoru nabavne verige.
- Podatki o razmerah pri dobaviteljih, zlasti tam, kjer se določene dejavnosti izločajo iz podjetja (outsourcing).
- O zaposlovanju za določen čas, kratkotrajnih pogodbah, ki jih ne bo smelo biti več od 10%.
- O stimulativnem nagrajevanju managerjev, ki naj bi bilo vezano tudi na dosežke na področju DOP.
- O vključenosti sindikatov v pripravo poročila.

Sindikalni predstavniki so menili, da naj bi na EU ravni imeli Evropski okvir za razkrivanje aktivnosti glede DOP skupaj z zakonsko obvezo poročanja za velika podjetja in standardizirano vsebino poročil. Imeli naj bi skupen seznam ključnih indikatorjev, ki ne bi smel biti preobsežen. Pri izbiri le-teh bi naj bili vključeni vsi deležniki, izhajali pa naj bi iz številnih že obstoječih dokumentov, ki že vsebujejo razne kazalnike (OECD - smernice GRI, t.j. Global reporting initiative, ISO 26000).

Sindikati bi naj imeli tudi bolj aktivno vlogo pri nadziranju odgovornosti pri investicijskih politikah penzijskih skladov.

Za aktivnejšo vlogo pa je potrebno dodatno izobraževanje in osveščanje sindikalnih članov in strokovnjakov. Na delavnici so tudi ugotovili, da se je vsaj na evropski ravni odnos sindikatov do DOP opazno spremenil na bolje.

Na začetku nad iniciativo niso bili posebej navdušeni, saj so menili, da je to stvar vodstva podjetij, sedaj pa se previdno vključujejo.

Poudarili so tudi, da bi Evropska komisija morala razviti sistem vrednotenja doseženega napredka, vključitev sindikatov pa bi morali formalno potrditi s sklenjeno pogodbo. Menili so tudi, da DOP ne more biti enosmerna aktivnost podjetij ter da so sindikati prvi deležniki, kar bi morali upoštevati tudi v aktivnostih glede DOP, ki že potekajo. Kredibilnost aktivnosti naj bi se merila tudi s tem, ali so predstavniki delavcev (sindikati sveti delavcev) vanje bili vključeni.

2.5. Delavnica za predstavnike vlad

Njeni udeleženci so glede vsebine poročil oziroma razkritij podjetij menili, da bi le ta morala:

- Biti povezana s poslovno strategijo in zgolj navajanje preteklih rezultatov obliki kazalnikov; bila naj bi tudi usmerjena v prihodnost.
- Biti usmerjena v kvaliteto, ne kvantiteto podatkov.
- Temeljiti na mednarodnih standardih ter s tem omogočati primerljivost.

Menili so tudi, da bi morala veljati pravila za vse enote (vse pravne osebe - all entities), ne zgolj za podjetja. Pri tem so ocenjevali, da bo standardizacija na evropski ravni zahtevala veliko časa in usklajevanja, in so se strinjali, da bi bilo smiselno vzpostaviti neko skupno telo. Vendar so ob tem poudarjali, da vladam ni treba čakati z ustrežno zakonodajo, ki naj bi v posameznih državah uredila zakonsko obveznost poročanja o DOP. Najprej bi jo naj uvedli za določena podjetja, to je vsaj tista podjetja, ki imajo glede na svojo dejavnost in velikost in državo, kjer delujejo, velik vpliv na okolje in človekove pravice.

Zakonodaja naj bi bila »mehka«, temelječa na principih, vključevala pa naj bi 10-15 kazalcev po izboru investitorjev in podjetij. Različne politike držav članic bi morale biti harmonizirane. Preprečiti bi bilo treba podvajanje zahtev. Ocenjevali so tudi, da potrebujemo evropsko vodstvo, ter da deležniki to upravičeno pričakujejo kot del premikov v bolj odgovorno ekonomijo.

Trenutno definicijo DOP bi morali po mnenju večine prisotnih ponovno proučiti, med drugim tudi zato, da bi iz nje jasneje izhajalo, da imajo tudi vlade pomembno vlogo na področju DOP, ter bi bila zagotovljena neposrednejša povezava s politikami trajnostnega razvoja. Svoja poročila o DOP aktivnostih bi morala pripravljati tudi Evropska komisija.

Kakšen bo nadaljnji potek aktivnosti glede DOP, bomo verjetno slišali kmalu. Po ocenah predstavnika direktorata za podjetništvo, zadolženega za ta vprašanja, je novi komisar za podjetništvo zelo naklonjen DOP, zato pričakuje, da naj bi bila v tem mandatu Komisija še bolj aktivna in predvsem odzivna na zahteve in predloge, ki že dlje časa prihajajo iz Evropskega parlamenta.

3. Konferenca »Zaščiti, spoštuj in pozdravi«

Pri Dr. Johnu Ruggieju izposojeni moto konference o DOP, ki je bila novembra 2009 na Švedskem, je iztočnica tudi za nadaljnje oblikovanje politik Evropske komisije, ki bodo predvidoma predstavljena tudi na konferenci, ki bo potekala 24. in 25. marca 2010 v okviru Španskega predsedovanja EU.

Na konferenci v Stockholmu, ki je bila usmerjena tudi na globalna vprašanja, torej tudi izven meja EU, je poleg ostalih govornikov na častnem mestu nastopil prof. dr. John Ruggie, avtor poročila Protect, Respect Remedy, ki sem ga omenjala že na lanski konferenci IRDO. Po pooblastilu generalnega sekretarja Združenih narodov dr. Kofija Anana je prof. dr. Ruggie več let z večjo skupino sodelavcev, s katerimi je obiskal večino svetovnih držav in krajev, kjer so dejanske in potencialne kršitve človekovih pravic najbolj prisotne, pripravljal omenjeno poročilo, v katerem je razdelal naloge vlad in ostalih v zagotavljanju in ščitenu človekovih pravic.

Poleg kratke predstavitve ugotovitev iz poročila, ki trenutno velja za najaktualnejši dokument na področju varovanja človekovih pravic in za katerega je bil dr. Ruggie zaprosen, da ga nekako zaokroži s predlogom konkretnih rešitev in ukrepov, so bile na konferenci predstavljene dobre prakse držav članic, dobre prakse podjetij in novosti pri različnih iniciativah, kot so zaključek dela za ISO Standard 26000, predvidena revizija OECD smernic za multinacionalke itd.

Iz zaključkov konference, ki sta jih skupaj predlagala predsedstvo švedske konference in pripravljalni odbor španske konference, je mogoče povzeti kar nekaj, za razvoj DOP na evropski in nacionalnih ravneh, pomembnih odločitev. Prva izhaja že iz podnaslova sprejete deklaracije, kot so dokument na koncu imenovali: **Spodbuditi evropsko unijo, da prevzame vodstvo pri promociji družbene odgovornosti.**

3.1. Glavni zaključki konference

- Evropska unija in njene države članice bi morale prevzeti vodilno vlogo in služiti kot zgled za DOP, kadar gradijo trge, se bojujejo proti korupciji, varujejo okolje in zagotavljajo človeško dostojanstvo in spoštovanje človekovih pravic na delovnem mestu.
- Glede na to da v EU delujejo številna multinacionalna podjetja, je bil delodajalcem posredovan poziv, da naj upoštevajo pomembne naloge, ki jih imajo glede DOP, in pripomorejo k globalni širitvi zavesti o pomenu DOP.
- Izzivi, ki smo jim priča v trenutnih gospodarskih razmerah, zahtevajo trajnosten mednarodni odgovor.
- Potrebno je nadaljevati dialog z državami nečlanicami, civilno družbo, sindikati in delodajalskimi združenji, vključno z malimi in srednjimi podjetji, da bi skupaj lahko uspešno vzpostavili in izvajali okvir »Zaščiti, spoštuj in pozdravi«.
- Sedaj je pravi čas za nadaljevanje dela, ki sta ga Evropska komisija in parlament opravila v preteklih letih, za postavitev skupnih temeljev in okvirjev, povečanje zavesti o prednostih in koristih, izboljšanje dialoga med vsemi deležniki in začetek merjenja konkretnih rezultatov.

3.2. Poziv Evropski komisiji in državam članicam

Zato so podpisniki deklaracije povabili Evropsko komisijo in države članice, naj:

1. v okviru vladne obveznosti, da ščiti:

- ugotovijo vpliv, ki ga ima lahko na ta vprašanja zakonodaja na področju podjetništva, vključujoč obveznosti direktorjev, obveznosti poročanja, vključevanja deležnikov in korporativnega vodenja nasploh;

- poudarijo pomembnost izvajanja oz. spoštovanja človekovih pravic, boja proti korupciji in ohranjanja odprtega trga v celotni EU in upoštevanja teh načel tudi pri sklepanju mednarodnih trgovinskih pogodb z drugimi državami, dajanju kreditnih garancij za investicije v tujini in pri čezmorskih razvojnih projektih;

2. v okviru podjetniške odgovornosti, da **spoštujejo:**

- v podjetniških krogih dvigujejo zavest o njihovi vlogi, da spoštujejo človekove pravice in opravljajo svoje obveznosti tako, da ne bi škodovali drugim (exercise due dilligence);
- nadaljujejo, poglobljajo in izboljšujejo dialog o DOP v Evropi in izven nje;

3. v okviru zagotavljanja dostop do » učinkovitih zdravil«:

- promovirajo zavest o obstoječih mednarodnih standardih in mehanizmi in njihovo spoštovanje;
- spodbujajo lažji dostop do učinkovitih zdravil, tako po sodnih in izven sodnih poteh;
- si prizadevajo za vzpostavitev in uporabo primernih mehanizmov na vseh ravneh.

DOP okvir je in mora biti, po mnenju podpisnikov deklaracije, odgovor Evropske unije na okoljske in ekonomske izzive, ki so pred nami. To vključuje tudi **dejavnost** izven meja EU, da bi tako dosegli širše mednarodno sodelovanje in usklajenost aktivnosti.

4. Sklepne misli

Evropska unija nadaljuje s svojimi napor, da bi se DOP kar najbolj uveljavila v vsakdanji praksi evropskih občanov in njihovih organizacij. Ne omejuje se več samo na podjetja, ampak vključuje v razvoj DOP tudi vse druge organizacije in posameznike.

Reference:

Več informacij

- o delavnicah o poročanju na:

http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/corporate-social-responsibility/reporting-disclosure/index_en.htm

- o projektu RESPECT, PROTECT, REMEDY na:

<http://www.business-humanrights.org/SpecialRepPortal/Home>

- o konferenci pa na naslovu:

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/138636>